

Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont
Budapesti Corvinus Egyetem

A 2008. évi árampiaci modellváltás rövid értékelése

Műhelytanulmány, 2008 – 1

Megrendelő: GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL

Készítette: REGIONÁLIS ENERGIAGAZDASÁGI KUTATÓKÖZPONT

Levelezési cím: 1093 Budapest, Fővám tér 8.

Iroda: 1092 Budapest, Közraktár utca 4-6, 707. szoba

Telefon: (1) 482-7070 Fax: (1) 482-7037

e-mail: rekk@uni-corvinus.hu

2008 Február

A tanulmány egy előző változatának elkészítését a Gazdasági Versenyhivatal támogatta.

A tanulmányban megfogalmazott állítások ennek ellenére nem tükrözik a Gazdasági Versenyhivatal véleményét, azok kizárólag a REKK kutatóinak szakmai álláspontját fejezik ki.

Bevezetés

1. Jelen írás a 2008. januárjától hatályos új árampiaci modell¹ legfontosabb jellemzőit értékeli a hazai árampiaci verseny továbbfejlődési lehetősége szempontjából.
2. Először a hatékony árampiaci verseny kialakulását lehetővé tevő, minimálisan szükséges piacszerkezeti és szabályozási feltételeket vesszük sorra. Ezután pontról pontra vizsgáljuk, hogy ezen feltételek mennyiben adóttak a legújabb modellváltás után.² Végül néhány következtetést és javaslatot fogalmazunk meg.

A hatékony árampiac kialakulásának minimális feltételei

3. Az európai árampiac nem spontán módon, hanem a hagyományos iparszerkezet megbontásával, a szektor újraszabályozásával jön létre. Ebben az értelemben az árampiacot „csinálni” kell. A hatékony árampiaci verseny kialakulását lehetővé tevő, minimálisan szükséges piacszerkezeti és szabályozási feltételeket az alábbiakban foglalhatjuk össze:
 - a. A monopol tevékenységek (átviteli és elosztói hálózat, illetve átviteli és elosztóhálózati rendszerirányítás: TSO és DSO) és a versenyző tevékenységek (áramtermelés és –kereskedelem) szétválasztása.
 - b. Szabályozott hálózati hozzáférési rendszer megteremtése, s ezen belül
 - i. belföldi átviteli hálózati hozzáférés szabályozása
 - ii. belföldi elosztói hálózati hozzáférés szabályozása
 - iii. határkeresztesző átviteli hálózati hozzáférés szabályozása.
 - c. A kínálati oldal liberalizálása, s ezen belül
 - i. szabad és sokszereplős erőművi értékesítési helyzet megteremtése és
 - ii. szabad külkereskedelmi verseny.
 - d. A keresleti oldal liberalizálása, s ezen belül
 - i. a szolgáltatóválasztás kötöttségének megszüntetése minden fogyasztó számára (szabad szolgáltatóválasztás) és
 - ii. a végfelhasználói árak szabályozásának megszüntetése (az árszabályozás a hozzáférési árazásra szűkül).
 - e. Olcsó szolgáltatóváltási feltételek kialakítása.
 - f. Független szabályozó hatóság.
 - g. A nemzeti árampiacok integrációja.
4. A tényleges árampiaci verseny kialakulásához a fenti feltételeket konzisztens csomagként kell megvalósítani. Ellenkező esetben súlyosan torzult versenyhelyzettel kell számolnunk. Például a végfelhasználói árak szabályozásának megszüntetése (d/ii) a tényleges kínálati verseny megteremtése nélkül (c. és g. pontok) szabályozatlan monopol helyzethez közeli állapotot teremthet.

¹ 2007. évi LXXXVI. törvény és az ahhoz kapcsolódó végrehajtási rendeletek.

² A GVH szektorvizsgálatában foglaltakat nem ismételjük meg, azok ismeretét feltételezzük.

Tevékenység szétválasztás

5. Az Európai Bizottság (EB) 2007. elején lezárt, a villamos energia- és gázpiaci verseny európai fejlődését vizsgáló átfogó vizsgálata³ megállapította, hogy a hálózati tevékenységek jogi szétválasztását, azaz különálló társaságokba szervezését megkövetelő, jelenleg hatályos európai szabályozás nem elégséges a hatékony belső energiapiac megteremtéséhez, ha a jogilag szétválasztott társaságok tulajdonilag nem függetlenek egymástól. Az elektromos és gáz-alaphálózatokat tulajdonló, de egyben más energiapiaci üzleti tevékenységekben (például áramtermelésben, áram- illetve gázkereskedelemben) is érdekelt, ún. vertikálisan integrált energiacegék ma a nemzeti piacvédelem, az elzárkózás és a protekcionizmus zászlóshajói, amelyek monopolhelyzetüket kihasználva üzleti előnyökhöz (például előnyös hálózati hozzáféréshez) juttatják kapcsolt vállalkozásaikat, sikeresen kizárva versenytársaikat piacaikról.
6. Ezt a helyzetet orvosolandó az Európai Bizottság egy új jogszabály-tervezetében⁴ az energetikai alaphálózatokat tulajdonoló hálózati rendszerirányító cégek (Transmission System Operator, TSO-k) kötelező tulajdonosi leválasztását javasolja minden más energiaipari tevékenységről a villamos energia és a gáz szektorban egyaránt. Második alternatívaként a hálózati eszközök tulajdonával nem rendelkező, de a hálózatok üzemeltetésére és fejlesztésére vonatkozó minden lényeges joggal rendelkező független rendszerirányító társaságok (Independent System Operator, ISO-k) létrehozását javasolja a Bizottság.
7. Idehaza mind az átviteli rendszerirányítás, mind az elosztói rendszerirányítás területén a jogalkotó megelégedett a jogi szétválasztás modelljével. Itt jegyezzük meg, hogy a régió több fontos és sikeres országa (Csehország, Szlovákia és Románia) a tulajdonosilag független TSO modell mellett döntött.
8. Az árampiaci nyitás kezdete (2003. január) és 2005. vége között az átviteli rendszerirányítás az ISO modell keretében valósult meg. 2006. elejétől a Magyar Villamosenergia-ipari Rendszerirányító Zrt. (MAVIR) visszakerült a Magyar Villamos Művek Nyrt. (MVM) holdingvállalatba, s ma annak 100%-os tulajdonú leányvállalata.
9. A verseny szempontjából a MAVIR MVM-be integrálásának elsődleges kockázata a diszkriminatív hálózati hozzáférés térnyerésében van. Ez döntően az áram külkereskedelem lebonyolítását lehetővé tevő fizikai infrastruktúrához, az ún. határkeresztező vezetékkapacitásokhoz történő diszkriminatív hozzáférést jelentheti.
10. További rendszerszintű kockázatok hordoz, hogy a MAVIR gyakorlatilag kizárólag saját tulajdonosától, az MVM-től tudja beszerezni a szabályozáshoz szükséges tartalék kapacitásokat, mivel a rendszerszintű szolgáltatások nyújtására képes erőművi blokkok igénybe vételéről a hosszútávú szerződések alapján az

³ Communication from the Commission, "Sector Enquiry under Article 17 of Regulation (EC) No. 1/2003 on the gas and electricity markets (Final Report)" - COM(2006) 851.

⁴ Ún. 3. energiapiaci csomag.

MVM dönthet. Ennek súlyos következményei lehetnek üzemzavari helyzetekben, mint ahogyan az a 2007. május 21-i rendszerszintű zavar esetében történt. A zavart kivizsgáló Magyar Energia Hivatal (MEH) határozatában (436/2007) arra a megállapításra jutott, hogy a MAVIR nem lépett fel az MVM (saját tulajdonosa) ellen a rendszer stabilitásának érdekében.⁵ A MAVIR bírságolásáról szóló MEH határozatból kiderül, hogy az MVM az üzemzavar miatti saját forráshiányát úgy kezelte, hogy külső forrásból történő vásárlás helyett csökkentette a szerződésekben lekötött erőművi blokkokban felajánlható rendszerszintű tartalék mennyiségét. Ez csak úgy lehetséges, ha a MAVIR-al kötött szabályozási energia lekötési szerződése ezt lehetővé tette.⁶ Ez újabb bizonyítéka az MVM tulajdonosi érdekérvényesítésének a rendszerszintű érdekek független érvényesítése felett.

11. A 1228/2003/EK Szabályozás szerint a hálózati rendszerirányítók kötelesek a határkeresztező kapacitások maximumát megkülönböztetés mentes módon a piaci szereplők rendelkezésére bocsátani.⁷ Ezzel szemben idehaza azt látjuk, hogy a MAVIR-MVM újraintegráció óta - a fizikai lehetőségek bővülése ellenére - jelentősen csökkent az MVM holdingtól független szereplők számára elérhető határkapacitás (ATC), elsősorban a legfontosabb import irányokból (Szlovákia, Ukrajna, Ausztria és Románia).
12. A regionális elosztóhálózatok üzemeltetése is csak a jogi szétválasztás keretei között működik: az elosztóhálózati társaságokat a kereskedelemtől jogilag független társaságokba kellett szervezni. Holding szinten azonban az elosztóhálózat üzemeltetés és a kereskedelem azonos tulajdonos kézben maradhatott.
13. Az elosztói rendszerirányítók (DSO-k) jelenlegi (jogi) szétválasztási rendszerével kapcsolatos legfontosabb versenykockázatot az jelenti, hogy ebben a konstrukcióban az elosztó vállalkozás érdekelt lehet az azonos tulajdonosi körbe tartozó kereskedő pozitív diszkriminálásában.⁸ Ennek kedvezőtlen hatása a költségesebb szolgáltatóváltásban jelenik meg. Erre vonatkozó vizsgálati eredményekkel nem rendelkezünk.

Szabályozott hálózati hozzáférés

14. A villamos energia nagykereskedelmi és kiskereskedelmi piacokon a verseny kialakulásának előfeltétele a hálózatokhoz való diszkrimináció mentes, szabályozott, harmadik feles hozzáférés. Magyarországon az átviteli és elosztói

⁵ „A tartalékok hiánya nem az üzemben levő gépegységek elégtelen számára illetve a megnövekedett villamos energia (fogyasztási) és kapacitás igényekre vezethető vissza, hanem arra, hogy a (MAVIR) az üzemelőképzítés időszakában, illetve május 21-én sem élt a Kereskedelmi Szabályzat által (a szekunder tartalék növekedése érdekében) lehetővé tett menetrend módosítás eszközrendszerével.” (részlet a MEH határozatának szövegéből, I.2.). A határozat teljes szövege letölthető a MEH honlapján a következő címről: http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/200709/4362007mavir_lezr_02.pdf

⁶ A MEH határozatból kiderül, hogy a MAVIR az MVM-mel olyan tartalék tartási szerződést köt, amely szerint az MVM a rendszerirányítás számára „havi átlagban” biztosítja a tartalék kapacitások rendelkezés állását. (MEH határozat V. 10.) A 2007. május 21-i üzemzavar példája bizonyítja, hogy ez súlyosan növeli a rendszerüzemeltetés kockázatait, hiszen a tartalék kapacitások esetleges igénybevétele nem a havi átlaggal jellemezhető, hanem éppen a szélső értékkel, vagyis a bizonyos valószínűség mellett szükséges maximummal.

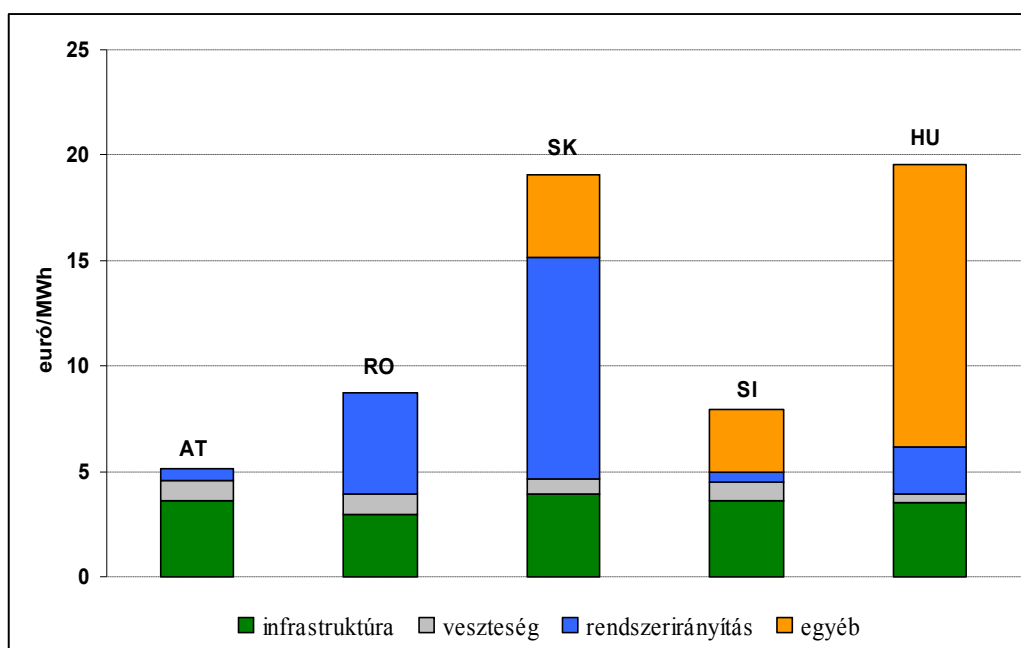
⁷ Ezen kapacitásokat általában az elérhető átviteli kapacitások (Available Transmission Capacity = ATC) értékkel jellemezhetjük.

⁸ Ez számtalan formát ölthet: Információs diszkrimináció, árprés, hűség szerződések, stb.

hálózati díjakat a GKM határozza meg a MEH javaslata alapján,⁹ azaz szabályozott árú a harmadik feles hozzáférés. Mivel mind az átviteli társaság, mind az elosztó társaságok folytatnak szabadpiaci kereskedelmi tevékenységet is, felmerül annak veszélye, hogy indokolatlanul magas (azaz nem költségalapú) tarifák esetén a többi kereskedővel szemben ezen integrált társaságok versenyelőnyre tehetnek szert.

15. Jelenleg a magyar átviteli tarifa a környező országokhoz képest rendkívül magas, ugyanakkor ennek oka nem az átviteli társaság felé fizetett díj, hanem az egyéb „rendszerköltségek”, azaz a kötelező átvétel, a „szénipari szerkezetátalakítási támogatás” illetve a villamos ipari dolgozók kedvezményes tarifájú ellátásának keresztfinanszírozásához szükséges befizetés.¹⁰ Ezen tételek közül a szénipari szerkezetátalakítási támogatást az MVM tulajdonában lévő Vértesi Erőmű kapja.¹¹ Az ezen tételeken kívüli, az átviteli hálózati rendszerirányító társaság (MAVIR) felé fizetett összeg nemzetközi összehasonlításban nem mondható kimagaslónak.¹²

1. ábra: Átviteli tarifák regionális összehasonlítása 5000 h kihasználtsági szint mellett (2006)

Forrás: ETSO

⁹ A 2008-ra vonatkozó díjakat a 119/2007(XII. 29.) GKM rendelet tartalmazza.

¹⁰ Korábban még ilyen tétel volt az átállási díj is.

¹¹ Miközben széntüzelést más erőművek is végeznek Magyarországon, az így termelt villamos energia átvételét csak az MVM csoporthoz tartozó Vértesi Erőmű Zrt által üzemeltetett Oroszlányi Erőműben támogatja a „szénfillérnek” nevezett eszközzel a szabályozás. A nagy kéntartalmú és gyenge minőségű szenet égető Oroszlányi Erőmű állami garanciával füstgáz kéntelenítőt építhetett, de az így termelt villamos energia vásárlására még saját tulajdonosa, az MVM sem volt hajlandó szerződést kötni mindaddig, amíg a „szénfillér” hatályba nem lépett. A Vértesi Erőmű 2007-ben 8,7 milliárd forintot gyűjtött be a „szénfillérből”. A méregdrága széntüzelés mellett az Oroszlányi Erőmű mintegy 125 GWh (kénszennyezést nem okozó) megújuló villamos energiát is termel, ami megkérdőjelezi a 20 milliárd forintot meghaladó füstgáz kéntelenítő beruházás állami támogatásának és a „szénfillérnek” az értelmét is.

¹² Az átviteli hálózati hozzáférés díja tételesen (Ft/kWh): átviteli - rendszerirányítási díj: 1,00; rendszerszintű szolgáltatások díja: 0,67; energia adó: 0,25; szénfillér: 0,23; villamos ipari dolgozók tarifájának támogatása: 0,11; rendszerszintű díjak összesen: 2,26; az elosztói díjak ennek akár két- háromszorosát is kitehetik. Forrás: 119/2007. (XII. 29.) GKM rendelet.

16. Összefoglalva, a 2008. évi modellváltás sem a tevékenység szétválasztás, sem a hálózati hozzáférés rendszerében nem hozott érdemi változást. A rendszerben meglévő erőfölényes helyzetet a szereplők fokozódó tudatossággal használják ki. Ennek következtében az importverseny feltételei fokozatosan, a 2008. évre vonatkozóan pedig drasztikusan romlottak.

A kínálati oldal liberalizálása

17. A hálózati szabályozás után áttérünk az áram termékpiac fontosabb szegmenseinek vizsgálatára. Külön elemezzük a nagykereskedelmi és a kiskereskedelmi piaci helyzetet.
18. Áram nagykereskedelmi piacnak az erőművi termékek, illetve az import értékesítések piacát tekintjük. Kiskereskedelemnek a végső energiafogyasztók számára történő értékesítést nevezzük.
19. Az áram nagykereskedelmi piacra történő értékesítést három részre osztva vizsgáljuk: a hazai erőművek értékesítése, ezen belül az ún. kötelező átvétel alá eső termelés, illetve az import értékesítés.

Hazai erőművek – kötelező átvételen kívül

20. A 2008. évi modellváltás nem csökkentette a hazai nagykereskedelmi piac hagyományosan nagyon koncentrált jellegét. E piaci szegmens legfontosabb jellemzője, hogy az MVM szerződéses, tulajdonosi és szabályozási funkciók révén saját portfóliójában képes koncentrálni a termelői- és importkapacitások döntő részét, valamint termelésvezérlési opcióval rendelkezik a hazai termelés meghatározó része fölött.
21. Az 1. táblázat jelzi, hogy 2007-ben a magántulajdonú erőművek és az MVM között korábban megkötött hosszú távú áramvásárlási szerződések e cég kezében koncentrálják a hazai erőművi termelési kapacitás 74 százalékát. A Vértesi Erőmű és a szekunder gázturbinák tulajdonjoga révén az MVM által kontrollált kapacitás aránya tovább nő. Végül 2008. eleje óta a kötelező átvétel alá eső villamos energia termelést (részleteit lásd később) is a MAVIR veszi át, így ez az áramtermelő kapacitás sem érhető el közvetlenül más piaci szereplők számára. Mindezt összeadva azt találjuk, hogy a ténylegesen igénybe vehető erőművi teljesítmény mintegy 92,6%-át kontrollálja a fentebb jelzett módokon az MVM, minimálisra csökkentve ezáltal a szabadpiacon közvetlenül elérhető termelői kapacitás kínálatot (lásd még 2. ábra).
22. A termelő kapacitások súlyos koncentrálttsága alapján már nem meglepő, hogy hasonló képet kapunk a hazai termelésben betöltött MVM dominanciáról, ha azt vizsgáljuk, hogy az MVM portfólióba tartozó egységek a hazai termelés mekkora részét adták az elmúlt években. A 2005-07-es időszakban ez az érték 83-85% körül alakult. Mivel 2008 elejétől a kötelező átvétel alá eső termelés is az MVM holding

portfóliójába kerül (a MAVIR veszi át), a holding portfóliója eléri a hazai termelés 91%-át.¹³

23. A lekötött erőművi kapacitások felszabadítására vonatkozó szabályozói intézkedések ugyanakkor lényegében kudarcot vallottak. A szerződések érdemi újratárgyalására a felek ellenérdekeltsége és jogszabályi kényszer hiányában nem került sor. Az eredménytelen újratárgyalás esetére bevezetett virtuális erőművi kapacitás árveréseken pedig a közüzemi nagykereskedő ellenérdekeltsége és a hatósági kényszer hiánya miatt csekély mennyiségű erőművi termék került értékesítésre. (A virtuális erőművi árveréseken a feljogosított fogyasztók 2003-2005 között átlagosan 100, 2006 és 2007-ben pedig átlagosan 200 MW kapacitásnak megfelelő zsinórterméket vásárolhattak.)
24. Az új villamos energia törvény nem foglalkozik az MVM és az erőművek közötti kapacitás lekötési szerződések felmondásnak/átalakításának kérdésével. Ezekkel kapcsolatban a törvény csak annyit ír elő, hogy az ilyen szerződéssel rendelkező kereskedőnek a lekötött kapacitások értékesítésére nyilvános pályázatot kell kiírnia. (A törvény hasonló kötelezettséget ró a szabad kapacitással rendelkező erőmű tulajdonosokra is). A törvény azonban nem megy túl a pályáztatási kötelezettség általános kimondásán, nem szabályozza annak körülményeit, és nem rendelkezik a pályázati kötelezettség elmulasztásának következményeiről sem. Ennek lett következménye az MVM 2007 októberi aukciója, mely során a hazai fogyasztás kevesebb mint negyedét dobták piacra, illetve az MVM leányvállalata is egyike lett az aukció nyerteseinek.
25. Új gáz alapú erőművi beruházási tervekről jelenleg sokat hallani, ugyanakkor a transzparencia és referencia ár hiánya nem teszi beruházásbarát környezetté a magyar piacot. Nem véletlen, hogy ezek a beruházások már egy ideje tervben vannak, de megvalósításuk késik.

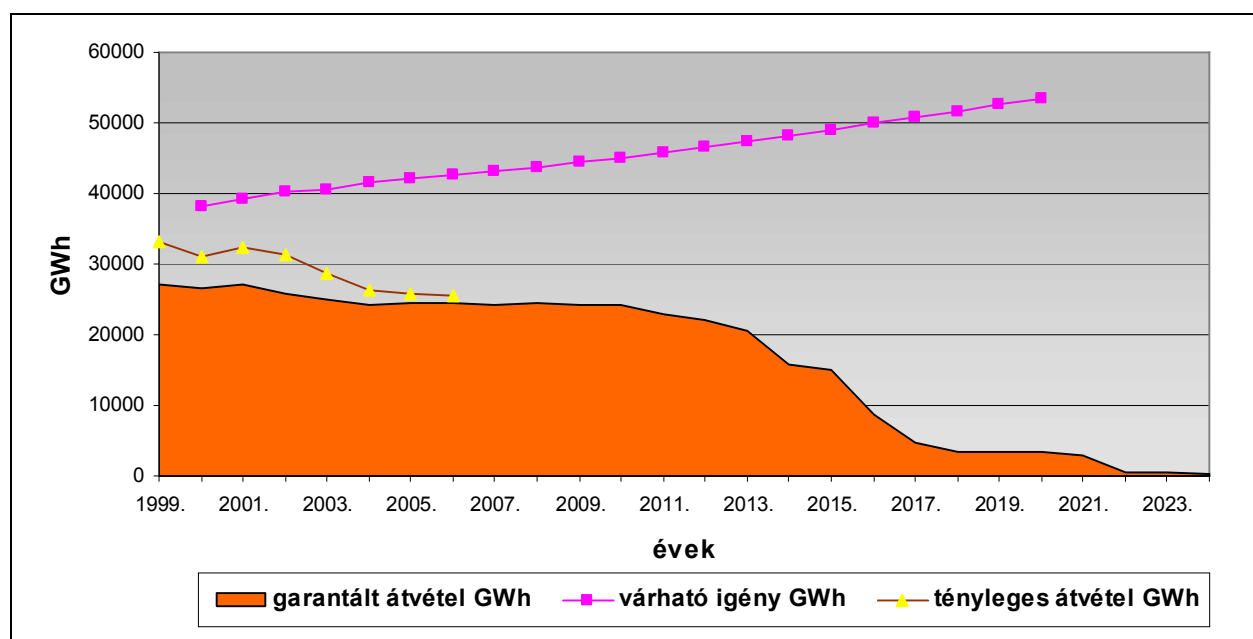
¹³ Az alapadatok forrása az Energiahivatal adatközlése.

1. táblázat: Az MVM által lekötött termelőkapacitások (ténylegesen igénybe vehető teljesítmény), 2007.

Erőművi egység	MW (TIT)	HTM	MVM portfólió (tulajdon, HTM vagy KÁT)	HTM sorsa
Gázturbinák	420	nem	igen	-
Budapest Kispest GT	105	igen	igen	Előrehaladott tárgyalások
Budapest Újpest GT	105	igen	igen	Előrehaladott tárgyalások
Budapest Kelenföldi GT	185	igen	igen	Előrehaladott tárgyalások
Dunamenti GT2	239	igen	igen	Még messze van a megállapodás, perelnek
Csepel GT	389	igen	igen	Előrehaladott tárgyalások
Mátra III-V	525	igen	igen	Tavaly újrakötötték 5 évre, de mivel az EU nem hagyta jóvá, így érvényét veszítette, és maradt a régi
Tisza II	860	igen	igen	Még messze van a megállapodás, perelnek
Dunamenti II	1 228	igen	igen	Még messze van a megállapodás, perelnek
Paks	1 800	igen	igen	Tavaly újrakötötték 5 évre, de mivel az EU nem hagyta jóvá, így érvényét veszítette, és maradt a régi
EMA Power	58	nem	nem	-
Debreceni GT	93	nem	nem	-
Pécs	50	nem	nem	Felmondták a HTM-et
Dunamenti GT1	155	nem	nem	-
Mátra I-II	174	nem	nem	-
Vértesszőlő	216	nem	igen	-
Kötelező átvétel (átlagos teljesítmény)	687	nem	igen	-
Összesen	7 189	5 436	6 759	
MVM dominancia		75,62%	94,02%	

Forrás: saját gyűjtés

2. ábra: A bruttó várható hazai igény a hosszútávú kapacitáslekötési és garantált áramátvételi szerződésekben (HTM) garantált átvétel és a tényleges átvétel a HTM-es erőművektől (2007 végi állapot)

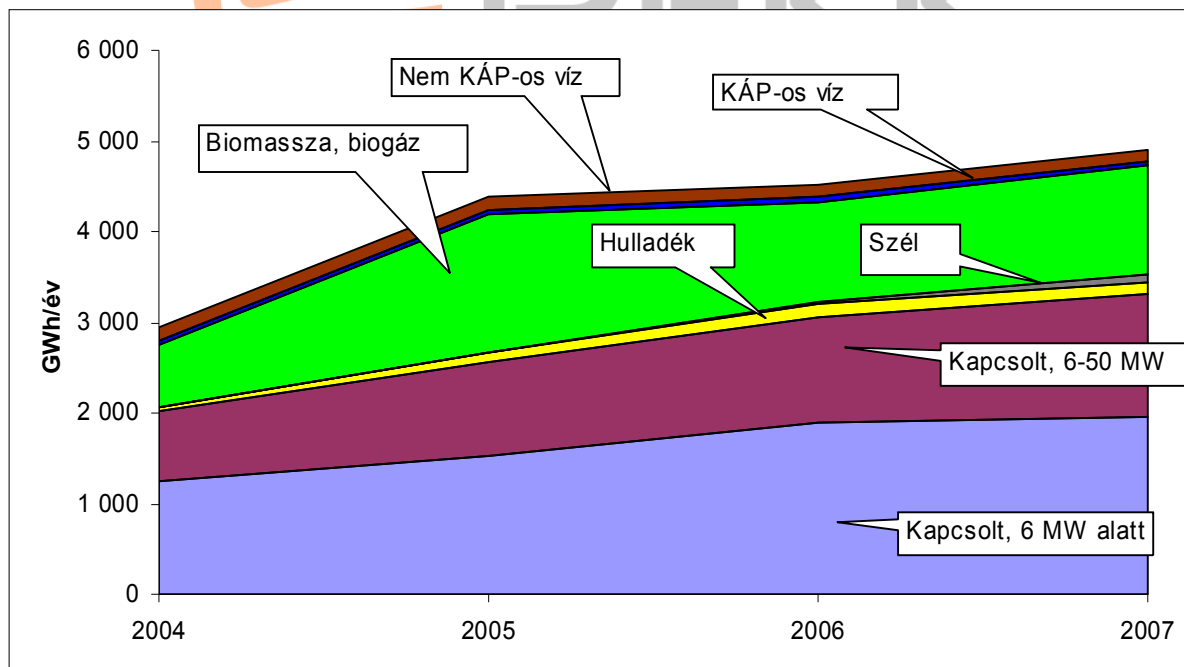

Forrás: Magyar Energia Hivatal

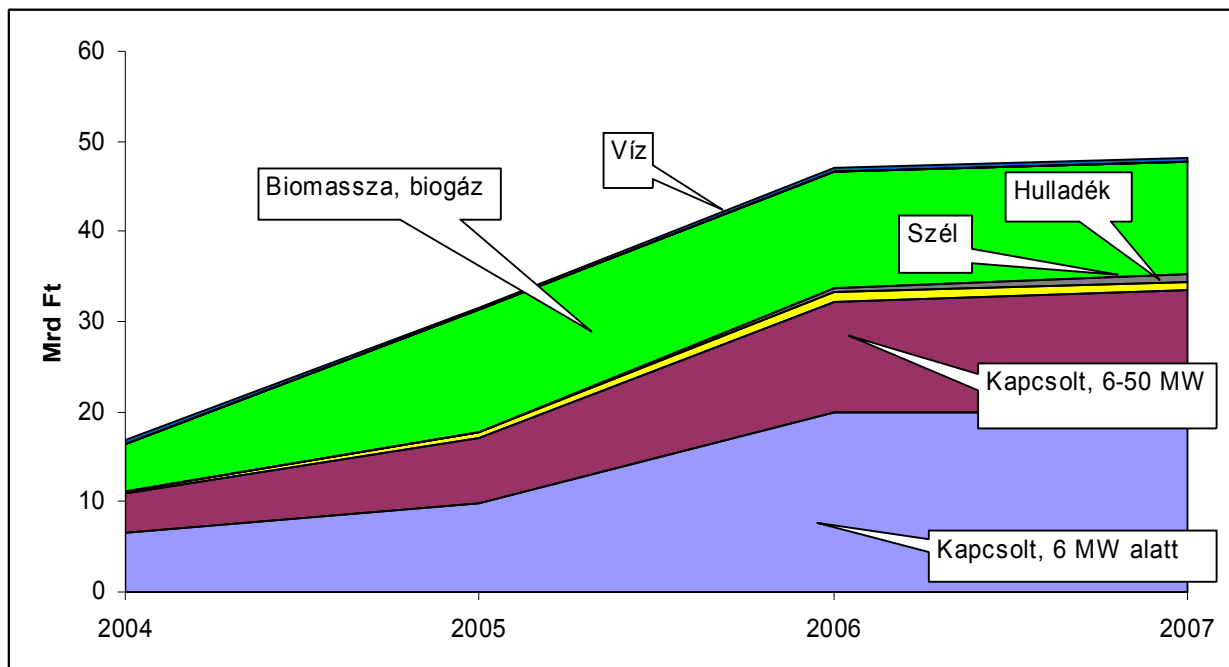
Hazai erőművek – kötelező átvétel alá eső termelés

26. A hazai áramtermelés egyre növekvő része esik a kötelező átvétel rendszerére vonatkozó szabályozás alá. Ez azt jelenti, hogy az ily módon megtermelt áram átvételét egy előre kijelölt piaci szereplő (korábban a közüzemi szolgáltatók, 2008. eleje óta a MAVIR) nem tagadhatja meg. Egyúttal a szabályozás egy előre rögzített, a piaci nagykereskedelmi árat számottevően meghaladó hatósági átlagárat állapít meg az ilyen termelő számára. A hazai kötelező átvételes szabályozás a megújuló bázisú villamos energia termelés és a gázbázisú kogeneráció térnyerését támogatja ily módon.
27. Jelezzük, hogy a kötelező átvételi rendszer hazai formája az érintett termelőket lényegében kivonja a piaci verseny hatóköréből, miközben a megújuló (és esetleg a kogenerációs) villamos energia termelés támogatása az árampiaci versennyel összeegyeztethető szabályozási megoldásokkal is támogatható lenne (pl. kötelező átvétel + árprémium, zöld bizonyítvány rendszer).
28. A kötelező átvétel mennyiségét és a kifizetett pénzösszeg alakulását mutatja a következő két (3. és 4.) ábra.

3. ábra: A kötelező átvételi mennyiség alakulása 2004-2007 között különböző technológiák szerinti bontásban

4. ábra: A kötelező átvételre kifizetett pénzösszeg alakulása 2004-2007 között különböző technológiák szerinti bontásban

29. 2007-ben az 50 mrd Ft-os KÁP kasszából közel 5000 GWh villamos energia kötelező átvételét támogatták. Ennek a mennyiségnek a kétharmada volt kapcsoltan termelt és csak egyharmada megújuló energiahordozóból termelt villamos energia. A támogatások kifizetése is ilyen arányban oszlott meg a két csoport között.
30. Mivel a kapcsolt energiatermelés hatékonysága meghaladja a nem kapcsolt erőművét, ezért támogatásuk általában is indokolatlan, de a jelzett mértékben egészen biztosan az. Közgazdasági szempontból tehát a rendszer több mint 32 mrd Ft-ot indokolatlanul szedett be a villamosenergia-fogyasztóktól és osztott ki a kapcsolt termelők csoportjának.
31. Ez a hibás szabályozás a hazai energiapiaci kínálat szűkülését is okozza. A kötelezően átvett kapcsolt energia mennyiség dinamikus növekedésére ösztönző rendszer 2007-re már a hazai termelés 10%-ának megfelelő mennyiséget vont ki a potenciális piaci kínálatból.
32. A 2007 decemberében elfogadott kormány rendelet (389/2007 Korm. Rend.) tovább növelte a kötelezően átvételre jogosult termelők körét. A szabályozás bevonta a nagy (50 MW feletti) kapcsolt erőműveket is, amelyek várhatóan 1500-2500 GWh-val növelik meg a KÁP-os termelés nagyságát, így 2008-ra számításaink szerint a teljes kötelező átvétel alá tartozó termelés eléri a magyarországi nettó felhasználás 20-22 %-át, melynek csak alig negyede megújuló energia.
33. Miközben a hatóság a kötelezően átvett megújuló villamos energia mennyiségét évről évre kvótákkal korlátozza, a szintén kötelezően átvett kapcsolt energia

mennyisége bármiféle korlátozás nélkül, szabadon növekedhet. Ez nemcsak közgazdaságilag ésszerűtlen és fenntarthatatlan, hanem ellentmond a kötelező átvételi rendszer alapvető, kinyilvánított céljának, a megújuló villamos energia mennyiség növelésének.

34. A megújuló villamos energia kötelezően átvett mennyiségének kvótákkal történő korlátozása bizonytalan jogszabályi háttérrel történik. Törvényi felhatalmazás (VET) alapján a hatóságnak két jogköre keletkezett: egyrészt a kötelezően átveendő megújuló energia mennyiség megállapítása, másrészt pedig ennek a mennyiségnek a kiserőművek közötti szétosztása. Vagyis a MEH hatáskörébe tartozik annak meghatározása is, hogy az egyes kiserőművek megújuló energiatermeléséből mennyi villamos energiát kötelező átvenni. Ezt a mennyiséget a MEH a kiserőművi összevont engedélyében határozza meg. A VET sem az összmennyiségre, sem az összmennyiség szétosztására vonatkozóan semmilyen normatív előírást nem tartalmaz. Egyedül a Vhr-ben található utalás arra, hogy a MEH ezeket „*az egyenlő bánásmód elvének megfelelően*” határozza meg. Ez a helyzet nem transzparens, és diszkriminatív döntésekre ad lehetőséget. A kiserőmű üzemeltetője semmilyen szabályt, eljárási rendet nem ismerhet meg előzetesen arra vonatkozóan, hogy a MEH az egyes megújuló kiserőművi projekteknek mekkora villamos energia mennyiség kötelező átvételét fogja határozatában előírni. Ezt a mennyiséget a kiserőmű csak a határozat kézhezvételekor tudja meg. Az elsőfokú és másodfokú államigazgatási jogorvoslat után a bírósági jogorvoslat csak elvi lehetőség, mivel a jogalkotó semmilyen szabályt nem alkotott a hatóság kvótakiosztási eljárására és döntésére vonatkozóan, ezért gyakorlatilag a határozat nem támadható, hiszen semmilyen jogelvet azon számon kérni nem lehet.
35. A megújuló kvótakiosztás alapvető hibáira példa a szélenergia. Több mint 1200 MW engedély kérelemre a hatóság 330 MW kiosztásáról döntött, de a mai napig ismeretlen elvek szerint, ingyenesen osztotta azt szét a kérelmezők között. Az eljárás súlyos hibáját bizonyítja, hogy mind a mai napig alig 60 MW szélkapacitást építettek fel, és a piaci hírek szerint az érvényes létesítési engedélyek a másodlagos piacon adásvétel tárgyát képezik.
36. A már említett 389/2007 kormány rendelet menetrendadási kötelezettséget ró a a megújuló és kapcsolt termelőkre. Évente prognózist kell adni a várható éves termelésükről, illetve minden hónapban ki kell alakítaniuk a következő havi menetrendet. Ha a termelő eltér a menetrendjétől (+/- 5 százalékkal, széles termelő esetében +/- 30 %), abban az esetben szabályozási pótdíjat kell fizetnie (5 Ft/kWh). A befolyt pótdíjat csökkentő tételként kell figyelembe venni a KÁT-os kassza (KÁP új elnevezése) szétosztásánál. Ezen szabályozás ösztönzőleg hat a pontos menetrendadásra, amely növeli a rendszer stabilitását.

Importforrások

37. A nagykereskedelmi áramkínálat harmadik döntő forrása az import. Magyarország hagyományosan jelentős nettó áramimportőr. A nettó import az elmúlt

- évtizedekben a hazai fogyasztás 10-30%-a között mozgott. A magyar piacnyitás kezdeti sikerét kétséget kizáróan az importverseny alapozta meg. Az intenzív külkereskedelmi tevékenységhez a határkeresztező átviteli kapacitások elosztásnak piacokonform szabályozása és a kedvező külpiaci tendenciák egyaránt hozzájárultak.
38. Magyarországra Ausztria, Szlovákia, Románia és Ukrajna irányából érkezik jellemzően import. Az Ukrajnából származó áramimport kondíciói nem nyilvánosak, teljes intranszparencia jellemzi e határkapacitás használatát. A többi határon a MAVIR által kalkulált szabad határkapacitások elosztása aukciókon történik. A korábbi években az aukcionált mennyiségeket többek között a szlovák import kapacitásokon fennálló hosszú távú szerződés befolyásolta, melynek révén a korábbi közüzemi nagykereskedő az import mennyiségeket határkeresztező kapacitási díj megfizetése nélkül hozhatta be az országba. A fennmaradó szabad kapacitásokat a rendszerirányító aukció keretében értékesítette. Ezt a rendszert változtatta meg a 37/2007 (III. 7.) Kormányrendelet, mely úgy rendelkezett, hogy 2008. január 1-től az összes határmetszéken megszűnnek a hosszú távú lekötések és minden rendelkezésre álló határkeresztező kapacitás transzparens aukció keretében kerül kiosztásra. Az aukciókat éves, havi és napi gyakorisággal rendezik meg Magyarországon.
39. A 2008-ra vonatkozó éves aukciókra 2007 novemberében került sor. A 313/2007. (XI. 17.) számú, 2 napig hatályban lévő Kormányrendelet értelmében ugyanakkor a MAVIR ZRt. a szlovák határon nem aukcionált, hanem a számára rendelkezésre álló 350 MW határkeresztező kapacitást ingyen átadta az MVM-nek. Ez a rendelkezés természetesen tovább növelte az MVM nagykereskedelmi dominanciáját és csökkentette versenytársai esélyét az import forráshoz jutásra.
40. Azáltal, hogy a 2008-as évi aukción kormányrendelet által előírt módon a MAVIR nem aukcionált a szlovák magyar határon import irányba, nem csak előnyben részesítette az MVM-et a hazai piacon, de a diszkriminációmentes hálózati hozzáférést sem biztosította.
41. A határkeresztező kapacitás visszatartásával továbbá 9-9,5 milliárd forint (36,6 millió euró) veszteséget szenvedett el a MAVIR ZRt.¹⁴ Az EP 1228/2003/EK Szabályozás szerint a rendszerösszekötő kapacitások felosztásából származó minden bevétel csak a Rendeletben meghatározott kiadások fedezésére fordítható, melyek a következők: (1) a rendszerösszekötő kapacitások fenntartására, vagy növelésére fordított hálózati beruházás, (2) a szabályozó hatóságok által figyelembe veendő bevétel az egyéb hálózati díjak megállapítása során. Ezekről csak abban az esetben lehet eltérni, ha új egyenáramú rendszerösszekötőről van szó, és ezek esetében is teljesíteni kell további feltételeket. A bevételkiesés így vagy magasabb tarifát eredményez vagy elmaradt beruházást (tudomásunk szerint a MAVIR ZRt.

¹⁴ A szlovák fél aukcionálta a saját 350 MW-ját, így ennek az árából következtethetünk a határkeresztező kapacitás árára. A határkeresztező kapacitás díja azonban a két országban megfigyelt, várható árak függvénye, így felmerül, hogy ez az extra kapacitás csökkentette volna a hazai árat, így a MAVIR kisebb bevételt tudott volna elérni. Azaz azáltal, hogy a MAVIR értékesített volna ezeket a kapacitásokat, a hazai ár is csökkenhetett volna.

nagyjából 20 milliárd forintot költött hálózatfejlesztésre 2007-ben, így látható, hogy az összeg igen jelentős).

42. Az importverseny potenciális jelentősége miatt tiszta képpel kell rendelkezünk az áram külkereskedelem lebonyolításához szükséges, rendelkezésre álló határkeresztező hálózati kapacitásokról. A 2. táblázatban megpróbáltuk összefoglalni, hogy a nyilvánosan hozzáférhető információk szerint a 2008. évre vonatkozóan import relációban mennyi nettó beszállítási kapacitás (NTC) áll rendelkezésre, illetve e kapacitások mekkora részét osztotta ki a MAVIR illetve szomszédos rendszerirányító partnerei a piaci szereplőknek a 2008. évre vonatkozó aukción (ATC). Részben MAVIR, részben ETSO információkra támaszkodtunk.
43. A táblázatból azt látjuk, hogy az összes nettó import kapacitás minimum 15 és maximum 51%- át szerezhették meg a piaci szereplők az éves aukción. A nagy eltérést az idehaza publikált, illetve az európai rendszerirányítói szövetség (ETSO) felé jelentett adatok lényeges eltérése okozza. A kérdés jelentőségére tekintettel szükséges a tényleges értékek körüli bizonytalanság tisztázása. Amennyiben ugyanis az ETSO felé jelentett értékeket hitelesnek ítéljük, abból az is következhet, hogy hazánk és a szomszédos rendszerek között nem szűkösek a határkapacitások.
44. Természetesen annak megválaszolása is szükséges, hogy az elérhető kapacitások nem transzparensszen elosztott hányadát ki használja. Az erre vonatkozó információk nem transzparensek (véltetően ellentétben a 1228/2003/EK Szabályozás rendelkezéseivel).

2. táblázat. A 2008. évre elérhető import kapacitások

	NTC MAVIR, 2008 éves	NTC ETSO*	MAVIR által kiosztott ATC 2008-ra	Összes kiosztott ATC 2008-ra**
Forrás	MW	MW	MW	MW
Ausztria	300	500/800	300	300
Horvátország	200	400/800	100	100
Szlovákia	700	1 300/1 800	0	350
Szerbia	100	1 000	50	100
Románia	100	700/1 000	60	100
Ukrajna	455	800	-	0
Összesen	1 855	4 700/6 200	510	950
ATC/NTC, MAVIR			27%	51%
ATC/NTC, ETSO***			8%	15%

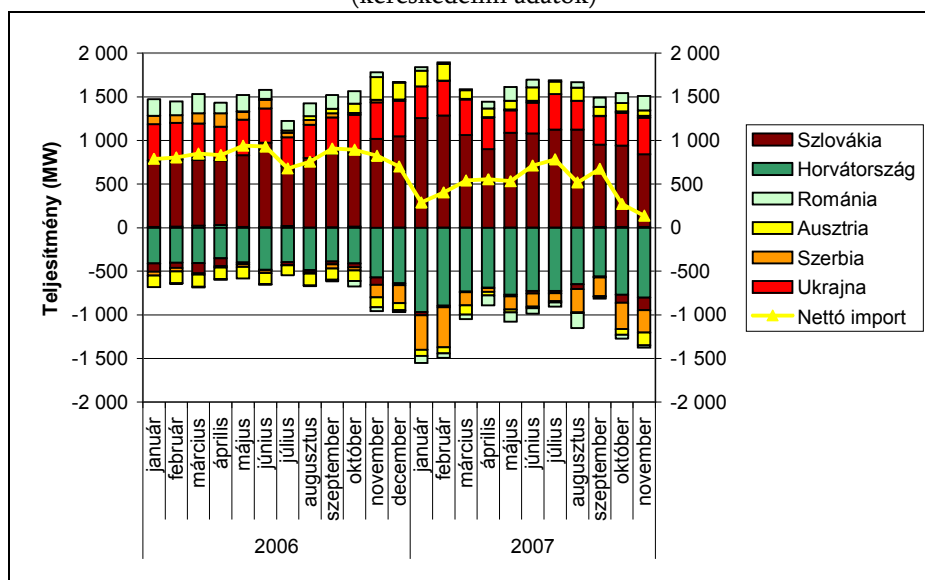
*ETSO: 2007-2008 telére az ETSO felé jelentett indikatív NTC értékek munkanapi csúcsidőszakokra. Dupla érték esetén az érintett rendszerirányítók eltérő értékeket jeleztek. Vastagított érték a Magyarország által szolgáltatott érték. Forrás: http://www.etso-net.org/NTC_Info/map/e_default.asp.

** MAVIR által egyoldalúan vagy koordinált elosztás keretében (Ausztria és Horvátország) kiosztott + a kétoldalú aukciókon a szomszédos rendszerirányítók által kiosztott mennyiségek (Szlovákia: 350, Szerbia: 50, Románia: 40).

*** A Magyarország által jelentett adatok figyelembevételével (6200 MW NTC)

45. A villamos energia külkereskedelem 2006-ról 2007-re jelentős mértékben bővült (5. ábra). A kereskedelmi import órás átlaga 1510 MW-ról 1630 MW-ra, a kereskedelmi exporté pedig 690 MW-ról 1140 MW-ra nőtt. Az importnál jóval dinamikusabban növekvő export következtében az ország importszaldójának átlagos értéke a 2006-os 820 MW-ról 2007-re 490 MW-ra csökkent, azaz az éves importszaldó 7210 GWh-ról 4050 GWh-ra¹⁵ mérséklődött. A szlovákiai áramimport nőtt a legnagyobb mértékben (210 MW), és a korábban importőr Ausztria behozatala is jelentőssé vált (140 MW). Ugyanakkor kismértékben csökkent az ukrainai behozatal mértéke, és a korábban exportőr Románia Magyarországgal szemben nettó importőrré vált. Az ország legfontosabb exportpiaca Horvátország, az ide irányuló villamos energia szállítások órás átlaga 450 MW-ról 750 MW-ra emelkedett. 2007 során a szerbiai áramexport is jelentőssé vált, az ide irányuló szállítások órás átlaga elérte a 220 MW-ot.

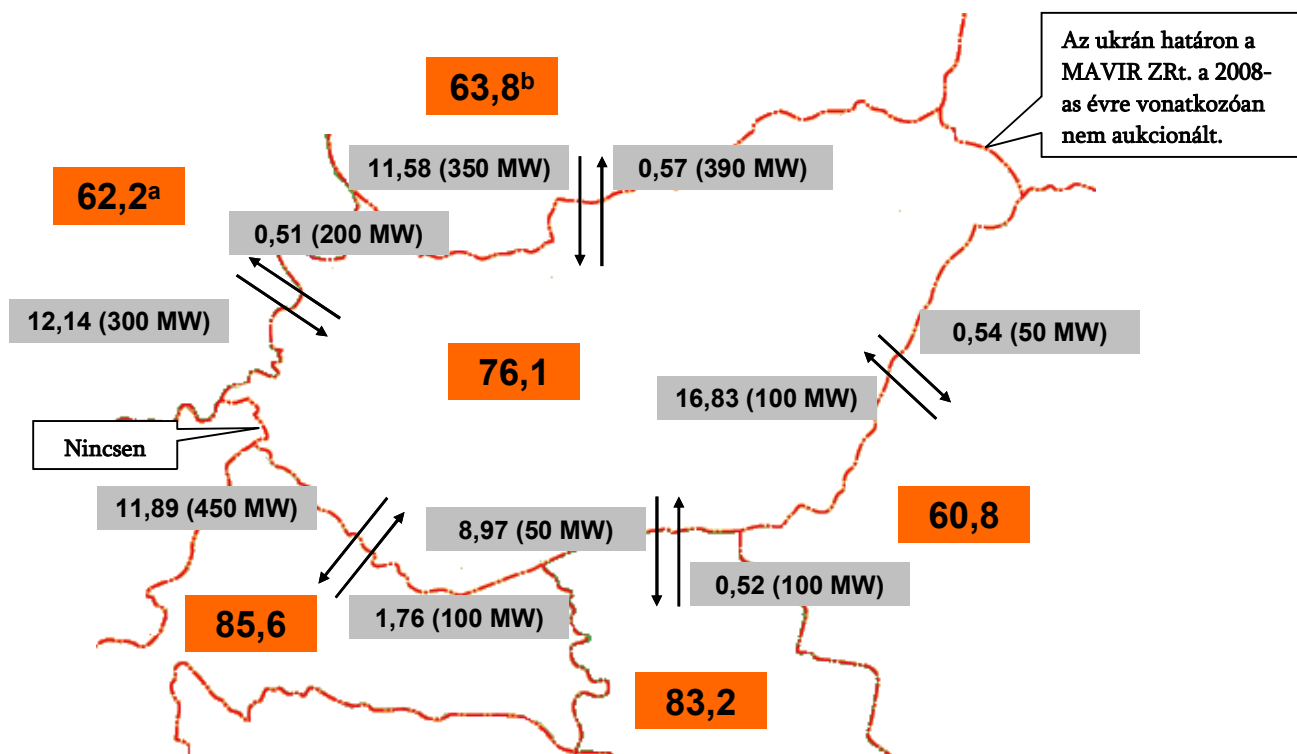
5. ábra: Az áramimport és export havi órás átlagainak alakulása 2006-07-ben (kereskedelmi adatok)

46. Összegezve elmondható, hogy a 2008. évi villamos energia piaci modellváltás nem csökkentette, hanem - az importverseny szűkítése révén -, tovább növelte a nagykereskedelmi piac koncentrációját és erősítette az MVM domináns pozícióját. A kötelező átvétel alá eső kapcsolt villamos energia termelés számottevő bővítése immár a hazai áramtermelés 15%-át vonja ki a verseny hatóköre alól. A kínálati oldali verseny feltételei tehát összességében érzékelhetően romlottak az év elején életbelépő szabályozási- és intézkedéscsomag révén. A 6. ábra a 2008. évre vonatkozó határkapacitás aukció eredményei alapján mutatja be a hazai és környező országokra vonatkozó átlagos nagykereskedelmi ár becsléseinket.

¹⁵ A 2007-es adat becslés.

6. ábra: A 2008-ra vonatkozó éves határkeresztező kapacitás aukció eredményei (euró/MWh)*

*Az ábrán feltüntetett értékek euró/MWh-ban értendők, a narancs mezőben lévő érték a REKK becslése a külföldi és hazai átlagos nagykereskedelmi árakra vonatkozóan. A szürke mezőben az adott irányra vonatkozó euró/MWh aukciós díj szerepel, míg zárójelben az aukcionált mennyiségeket láthatjuk.

a: Ausztriában a teljes határkeresztező aukciót az osztrák rendszerirányító bonyolította, továbbá Magyarországról Ausztria irányába kiosztásra került 150 MW csúcs időszakra vonatkozó kapacitás is.

b: Szlovákia esetében Magyarország nem hirdetett meg kapacitást Szlovákiáról Magyarországra, így az itt feltüntetett érték a szlovák rendszerirányító által kiosztott kapacitás és aukciós díj. Egyedül a Magyarországról Szlovákiába történő szállítás esetén nem került kiosztásra 10 MW kapacitás, azaz az eredetileg meghirdetett mennyiség ebben az esetben 400 MW volt.

A keresleti oldal liberalizálása

47. A 2008. évi árampiaci modellváltás mindkét lényegesebb liberalizációs (azaz kötöttséget megszüntető) eleme a piac keresleti oldalát érinti. Az egyik a szolgáltatóválasztási kötöttségek feloldása, a másik pedig a végfogyasztói hatósági árazás körének drasztikus szűkítése.

Nagykereskedelem

48. A nagykereskedelmi piacon az új törvénnyel megtörtént a teljes kereslet oldali liberalizáció azáltal, hogy a korábbi közüzemi kereskedők és közüzemi szolgáltatók közötti szerződések (VEASZOK) megszűntek. Ma már minden kereskedő, köztük az egyetemes szolgáltatók is szabadon választhatják meg, kitől vesznek energiát. Az

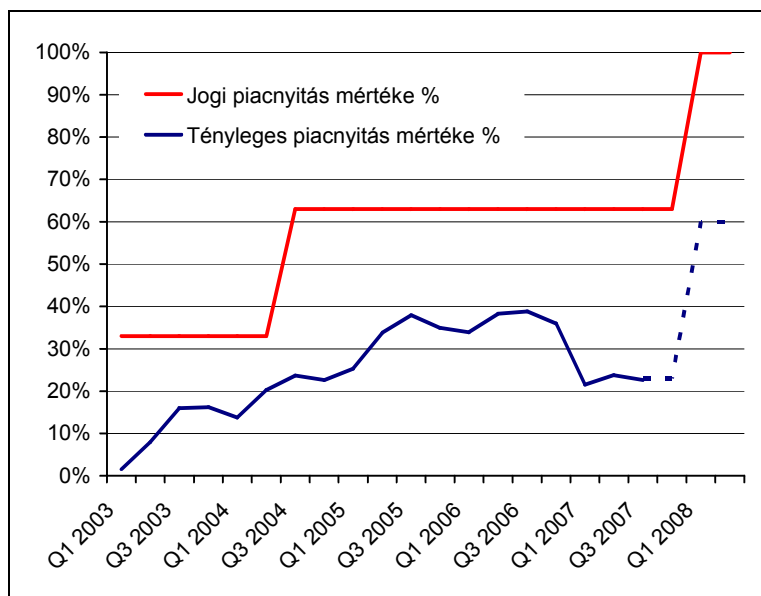
elosztó társaságok hálózati veszteségének beszerzése (a hazai fogyasztás durván 10%-a) is liberalizálódott.

49. Ugyanakkor egyes hatósági intézkedések torzíthatják a nagykereskedelmi piacon zajló folyamatokat. A háztartások számára nyújtott egyetemes szolgáltatói áremelkedés 10%-os hatósági korlátozása, illetve az intézményi áremelkedés kereskedőktől 'kért' limitálása a nagykereskedelmi és rendszerhasználati díjemelkedések zömét a kedvezményezett körből kieső ipari és szolgáltatói szektorra terheli majd.
50. A nagykereskedelmi piacon továbbá keresletkorlátozó tényezőként merül fel a 2008-ra meghirdetett exportvám. A 85/2007. (X. 21.) GKM Rendelet ugyanis plusz terheket ró azon piaci szereplőkre, akik Magyarországon termelt villamos energiát szeretnének külföldre szállítani. A Rendelet szerint, azon piaci szereplő, aki nem tudja igazolni, hogy külföldi származási helyről szeretne villamos energiát külföldre szállítani, összességében 4,426 forintot köteles kilowattóránként fizetni (melyből 0,977 forint az átviteli engedélyest, míg 3,449 forint a rendszerirányítót illeti meg). Ezen Rendelet célja, hogy megakadályozza az itthon termelt villamos energia külföldre szállítását. Ugyanakkor jól látható, hogy a vertikálisan integrált inkumbenst nem érinti, hiszen az exportvámot önmagának kell megfizetnie, azaz csak átcsoportosítania kell egyik zsebéből a másikba, míg a többi kereskedő számára komoly költségtényezőt jelent.

Kiskereskedelem

51. Ami a kiskereskedelmi oldali liberalizációt illeti, Magyarországon a szabad szolgáltatóváltás lehetősége a 6,5 GWh éves fogyasztást elérő végfelhasználók számára 2003 januárja, míg az ennél kisebb fogyasztású üzleti felhasználók számára 2004 közepe óta biztosított. A piacnyitás 2008 elejétől vált teljessé, amikortól immáron a háztartások is megválaszthatták áramszolgáltatójukat.

7. ábra: A magyar versenypiac fejlődése, 2007-2008

52. **Piacnyitás 2003 – 2007:** A piacnyitás első időszakát magas fogyasztói aktivitás jellemezte. 2004 közepére a szabadpiacot választó fogyasztók összesített fogyasztása elérte a teljes hazai villamosenergia-fogyasztás 20%-át. A szabadpiac bővülése 2005-ben és 2006-ban is folytatódott – a szabadpiaci fogyasztás részaránya 2005 végére elérte a 35 százalékot, 2006 végére pedig a 40 százalék közelébe került –, de a növekedés üteme ekkor már elmaradt az első két év dinamikájától. A korábbi évek tendenciája 2007-ben az ellenkezőjére fordult: az év elején az egyszer már a szabadpiacot választó fogyasztók közüzemi ellátásba történő tömeges visszaáramlása következtében a szabadpiac részaránya 20%-ra csökkent.

53. A magyar piacnyitás kezdeti sikerét kétséget kizáróan az importverseny alapozta meg. Az intenzív külkereskedelmi tevékenységhez a határkeresztező átviteli kapacitások elosztásnak piac konform szabályozása és a kedvező külpiaci tendenciák egyaránt hozzájárultak. Ugyanakkor annak következtében, hogy a szabadpiaci fogyasztók bármikor visszaléphettek ebben az időszakban a közüzembe, a szabadpiac mindenkor mérete a fokozatos piacnyitás törvényileg előírányzott menetrendje helyett részben a közüzemi értékesítésben érdekelt MVM, részben pedig a kormányzat hatósági árakra vonatkozó politikai döntéseinek függvénye lett.

54. **Teljes piacnyitás 2008:** A kereslet oldali liberalizáció 2008. január 1-jétől teljes körűvé vált: ettől az időponttól kezdve minden fogyasztó szabadon választhatja meg áramszolgáltatóját. A korábbi közüzemi ellátási rendszer megszűnt, a háztartások valamint az üzleti felhasználók egy szűk körének kivételével a fogyasztóknak a villamos energiát a versenypiacon kell beszerezniük. A háztartások valamint a kiefeszültségen vételező, 3 x 50 Amper-nál¹⁶ nem nagyobb csatlakozási

¹⁶ 2009. január 1.-től: 3 x 25 Amper.

teljesítményű üzleti felhasználók jogosultak egyetemes szolgáltatás keretében villamos energiát vásárolni, illetve amennyiben kiléptek a szabadpiacra, az egyetemes szolgáltatói körbe visszalépni.

Egyetemes szolgáltatás

55. Az Egyetemes Szolgáltatói (ESZ) piac méreteire jellemző, hogy az összes magyarországi villamosenergia-fogyasztásból 11 TWh-t a háztartások fogyasztanak (a teljes fogyasztás több mint 25%-a). Az egyetemes szolgáltatás keretén belül a fogyasztók továbbra is hatósági áron juthatnak villamos energiához az adott területre szolgáltatói engedélyt szerzett kereskedőtől. Az árhatóság továbbra is a GKM, az idei évre vonatkozó árait a 115/2007. (XII. 29.) Rendeletében hirdette ki. A Rendelet 8. § (1) pontjában van utalás arra, hogy az ESZ-ek a MEH felé javaslatot nyújtanak be a saját áraikra vonatkozóan, melyből az utóbbi átlagos egyetemes szolgáltatói árat képez és ezt szabályozza egy árképlet.

3. táblázat: 2008-ra vonatkozó árrendelet

Típus	Ár (Ft/kWh)	Megjegyzés
A1	21,9	
A2 - Csúcs	26,14	06-22 óráig
Völgy	16,14	22-06 óráig
B	13,71	Gyakorlatilag a korábbi vezérelt (éjszakai) áram.

56. A törvény értelmében az egyetemes szolgáltatói engedélyért folyamodók az egész ország területére kérhetik az engedélyük hatókörét. Ez potenciálisan lehetővé tenné, hogy az ESZ piacon szolgáltatói verseny alakuljon ki. Vizsgálni kell, mi okozta, hogy erre nem került sor, és az ESZ piacon megmaradt a hagyományos közüzemi szolgáltatói területi felosztás. Ennek egyik oka lehet az ESZ piacra történő belépés magas költsége. A szolgáltatói ügyfélirodák fenntartására vonatkozó szigorú szabályozás például ellehetetleníti, hogy ebben a piaci szegmensben internetes (fapados) szolgáltatás révén minőségi verseny alakulhasson ki (Németországban például ez az üzleti modell áttörést hozott a háztartási szektorban zajló versenyben).
57. Az egyetemes szolgáltatás egyéb iparágakban (posta, távközlés) használt definíciója szerint egyetemes szolgáltatást itt azért kell nyújtani a fogyasztónak, mivel a szolgáltatáshoz mindenkinek joga van. Jellemzően ez a jog csak egy alapszolgáltatásra terjed ki, ezzel szemben az áramszektorban Magyarországon az egyetemes szolgáltatás a közüzemi struktúra konzerválása. Az egyetemes szolgáltatás kimondott célja, hogy a kisfogyasztókat (elsősorban lakossági fogyasztókat) „megvédje” a piacnyitás várható negatív hatásaitól. Véleményünk szerint az egyetemes szolgáltatás intézménye nem erre való.

58. A Rendelettel kapcsolatos további probléma, hogy a Rendeletben meghatározott árak csúcs és völgy időszakokra vonatkoznak. Lakossági fogyasztók esetében még nem kerültek telepítésre ún. intelligens mérőórák, így nem lehetséges annak ellenőrzése, hogy az adott fogyasztó mennyi villamos energiát fogyasztott csúcs, illetve völgy időszakban. Ezt a szolgáltatók (az E.ON esetében sikerült megtalálnunk a konkrét ajánlatot) úgy oldották meg, hogy továbbra is tömbtarifát alkalmaznak, azaz éves szinten 1320 kWh-ig alkalmazzák az alacsonyabb tarifát, míg efölött a magasabb tarifát számítják fel. Véleményünk szerint ez ellentmond a Rendeletnek, hiszen hiába fogyaszt valaki csak völgy időszakban áramot, akkor sem csak az alacsonyabb tarifával fog szembesülni.
59. A völgy és csúcsidőszaki árazás célja a villamos energia piacon, hogy a túlkeresletes időszakból (csúcs) az alacsony keresletű fogyasztási időszakba (völgy) terelje a fogyasztást. Ez a jelenlegi árszabályozási rendszerrel szinte lehetetlen, mivel még akkor is az egyrészes árat éri meg választani, ha valaki képes zsinórban (azaz minden órában ugyanannyit) fogyasztani.
60. Habár még nem került alkalmazásra, a GKM Rendelete szerint az egyetemes szolgáltató a következő képlet figyelembe vételével képezi az átlagos egyetemes szolgáltatói árat: $E = \text{átlagos beszerzési ár} + \text{árrés}$, ahol az árrés értéke a jelenleg hatályos rendelkezések szerint 1,9 Ft/kWh. Ez egy költség plusz jellegű árszabályozás. Emellett a minisztérium azt is meghatározta, hogy a maximális áremelkedés 9,8% lehet. (A Rendelet szerint ezt a 9,8%-os maximális áremelkedést 2008. április 1-ig köteles betartani az egyetemes szolgáltató.) Így abban az esetben, ha a szolgáltató befolyásolni tudja az átlagos beszerzési árat, azt olyan mértékig fogja megtenni, hogy az 1,9 Ft/kWh-ás árrésével még beleférjen a 9,8%-os áremelkedésbe. Ugyanakkor arra már nincs ösztönözve, hogy további erőfeszítéseket tegyen a fogyasztói árak csökkenéséért. Amennyiben az ESZ nem tudja befolyásolni az átlagos beszerzési árat, akkor az összes árra vonatkozó bizonytalanságból eredő kockázatot ő viseli. A fogyasztók a két eset között közömbösek, mivel mindkét esetben az előre meghatározott 9,8%-os áremelkedést fogják elszenvedni.

Az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztók helyzete

61. Az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztók helyzete a modellváltás következtében alapvetően megváltozott. E fogyasztók számára megszűnt a hatósági áron történő áramvásárlás lehetősége.
62. A szabályozás e fogyasztói körben nem ír elő szerződéskötési kötelezettséget a kereskedők számára. Ez azt jelenti, hogy egyes fogyasztók áramellátás nélkül maradhatnak. Tudunk olyan esetről, amikor – az egyébként adósságokkal küszködő – nagyfogyasztó kereskedelmi szerződés híján a kiegyenlítő energia piacról látja el magát. E jelenségekre a jövőben nagyobb számban is számítani kell.

63. Több tényező egybejárása miatt úgy tűnik, hogy e fogyasztói kör zöme a modellváltást követő időszakban drasztikus áremelkedéssel szembesül. Ezen áremelkedés mértéke első információk szerint, fogyasztói csoporttól függően 20-60% között mozoghat. Az áremelkedést előidéző néhány fontosabb tényező:
- a. a nagykereskedelmi árszint jelentős emelkedése (részben piachatalmi problémák, részben növekvő régiós árak miatt)
 - b. a rendszerhasználati díjak emelkedése (kötelező átvétel már említett kiterjesztésével kapcsolatos többlettámogatási igény miatt)
 - c. a kiskereskedelmi verseny erőtlensége (négy kereskedő fedi le a piac 90%-át), illetve
 - d. bázishatás (a szabadpiacon vásárló fogyasztók jelentős részének most járt le a korábban kötött több éves kedvező árú szerződése).
64. A teljes körű árliberalizációt megvalósító új villamos energia törvény életbe lépését követően Magyarországon 70-72 EUR/MWh-ra emelkedett a 2008-as szállítású villamos energia ára (zsinórtermék). A magyar árszínvonal így megközelíti a délkelet-európai országok árszínvonalát, és kb. 15-20 százalékkal haladja meg a Közép-Európában referenciának számító német árszínvonalat. A piaci szerkezet modellezésére vonatkozó eredmények¹⁷ alapján kijelenthető, hogy a HTM-ek felbontása erősebb versenyhez, s ezáltal alacsonyabb árakhoz vezetne. Másrészt, megállapítható, hogy a 2008-as magyarországi villamos energia áremelkedésért a termelői piackoncentráció és a kedvezőtlen külpiazi ártrendek nagyjából azonos mértékben felelősek.

Összegzés. Rövid távú lehetőségek az árampiacon kialakult helyzet kezelésére

65. A 2008 elejétől megvalósuló hazai árampiaci modellváltás úgy szüntette meg a hatósági árkontrollt a nem háztartási fogyasztók körében, hogy a piac kínálati oldalát ahelyett, hogy versenyzőbbé tette volna, monopolizáltabbá alakította. A hazai árampiaci szerkezet torz jellege és a régiókban jellemző magasabb árak együttesen vezettek a piacon kialakult súlyos helyzethez. Az iparnak, a szolgáltatásoknak és a közintézményeknek drasztikus, költség oldalról csak nagyon kis mértékben indokolható áramár emelkedést kell elszenvedniük.
66. Ezen a helyzeten az azt előidéző okok mérséklése révén, elsősorban a kínálati verseny élénkítésével lehet változtatni. A hazai áramszektor sokszínű tulajdonosi szerkezete, a hazai piacon aktív szereplők jelentős száma miatt arra számíthatunk, hogy a versenyt élénkítő lépések már rövid (féléves) távon is érzékelhető javulást eredményezhetnek a végfogyasztói árak tekintetében anélkül, hogy a

¹⁷ Paizs László (2008), 'A balkáni áremelkedés hatása a magyar villamos energia árakra'. Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont. Készült a Magyar Energia Hivatal részére.

liberalizációval nem összeegyeztethető hatósági árszabályozáshoz vissza kellene térni. Az alábbi intézkedésekre látunk lehetőséget:

- a. Az importverseny előtt álló adminisztratív akadályok megszüntetése. A Kormány kötelezze a tulajdonában álló MVM-et, illetve annak leányvállalatát (Magyar Villamosenergia-ipari Rendszerirányító: MAVIR) a Magyarországot a szomszédos országokkal összekötő un. határkeresztező vezetékkapacitások azonnali felszabadítására, illetve a piaci szereplők számára történő aukcióra bocsátására. E kapacitásokon versengő import érkezhetsz az országba, amely jelentősen élénkítheti az árampiaci versenyt és letörheti az árakat.
- b. Az MVM által hosszú távon lekötött erőművi kapacitások egy részének a piaci szereplők számára történő felszabadítása. Kötelezni kell az MVM-et az általa lekötött erőművi kapacitások egy bizonyos részének felszabadítására, piaci szereplők számára közvetlenül elérhetővé tételére. Itt rövid- és középtávú lépésekre is szükség van.
 - i. Rövidtávon az MVM-et kötelezni kell a hazai fogyasztás jelentős százalékát kitevő árammennyiség nyilvános aukción történő értékesítésére (például a 2007 novemberi aukció mennyiségének kétszerese).
 - ii. A Kormány azonnal nyújtsa be a Parlamentnek a GKM által előkészített, a hosszú távú áramvásárlási szerződések (HTM-ek) felmondására vonatkozó törvénytervezetet.
- c. Az áremelkedés jelentős részét a gázbázisú kogenerációs (hőtermeléssel kapcsolt) áramtermelés kiemelten támogatott helyzete okozza. 2008 elején, miközben a támogatásra valóban érdemes megújuló energiatermelés a hazai áramtermelés 5%-át tette ki, az ártámogatást és 'kötelező átvételt' élvező energiatermelés aránya az összes termelés 20%-a körül alakult. Ezt a helyzetet meg kell szüntetni. Rövidtávon a 20 MW-nál nagyobb teljesítményű kogenerációs blokkok kerüljenek ki a kötelező átvétel rendszere alól. Közép- és hosszútávon a kapcsolt energiatermelés támogatásának gyökeres átalakítása és közgazdasági ésszerűsítése elkerülhetetlen. Első lépésként meg kell szüntetni a megújuló energiával összevontan „zöld energiaként” történő kezelést.